

Temat lekcji:

Od jakiej iskry można zmienić świat? O sile jednostki i walce z niesprawiedliwością.

Zadanie 1

Przeczytaj odpowiednie części tekstu z materiału nr 1 i odpowiedz na przypisane pytania.

- Grupa A:

Przeczytajcie akapity: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 14 i 15 z tekstu z materiału nr 1, a następnie odpowiedzcie na pytanie: Czego dotyczyła sprawa „Brown przeciw zarządowi szkół w Topeka” i na czym polegała przełomowość decyzji sądu, która zapadła w tej sprawie?

- Grupa B:

Przeczytajcie akapity: 1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 14 i 15 z tekstu z materiału nr 1, a następnie odpowiedzcie na pytanie: W jaki sposób sprawa Emmetta Tilla wpłynęła na życie Afroamerykanów i Afroamerykanek oraz ich dalsze losy?

- Grupa C:

Przeczytajcie akapity: 1, 2, 3, 4, 11, 12, 13, 14 i 15 z materiału nr 1, a następnie odpowiedzcie na pytanie: Czemu służył bojkot autobusów? Co dzięki niemu osiągnięto?

Swoje odpowiedzi możesz zapisywać w zeszycie albo na karcie pracy.

Zadanie 2

Zastanów się i odpowiedz na pytanie: Jakimi metodami posługiwali się Czarni i Czarne w walce o swoje prawa?

Swoje odpowiedzi możesz zapisywać w zeszycie albo na karcie pracy.

Zadanie 3

Zastanów się i odpowiedz na pytanie: Jakimi metodami posługiwali się Czarni i Czarne w walce o swoje prawa?

Swoje odpowiedzi możesz zapisywać w zeszycie albo na karcie pracy.

Zadanie 4

Samodzielnie lub w parze/trójce poszukaj w Internecie informacji na temat wybranych 3 osób oraz ich dokonań, a następnie wypełnij tabelę poniżej.

Malala Yousafzai, Martin Luther King, Mahatma Gandhi, Lech Wałęsa, Ellen Johnson-Sirleaf, Wangari Maathai, Nelson Mandela, Tenzin Gjaco XIV Dalajlama, Tawakkul Karman, Rigoberta Menchú Tum, Szirin Ebadi.

Osoba	Kraj pochodzenia	Obszar aktywności	Czas działania	Przykład działania	Efekty - co udało się osiągnąć?

--	--	--	--	--	--

Materiał 1 - “Iskry, które spowodowały pożar”

1. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej w pierwszej połowie XX wieku były krajem skrajnie podzielonym według jednego, uniwersalnego kryterium – kryterium koloru skóry. W stanach południowych panowała pełna, prawna segregacja, usankcjonowana orzeczeniem Sądu Najwyższego w sprawie Plessy przeciw Fergusonowi z 1896 r¹. W stanach północnych zaś, segregacja miała mniej oficjalny, ale równie skrajny i wszechogarniający charakter. Nawet udział USA w obu wojnach światowych nie zmienił tej „specyficznej sytuacji” Afroamerykanów, mimo iż Stany Zjednoczone prowadziły obie wojny w obronie wolności, równości i demokracji. Najwyraźniej nawet równość oraz wolność były wartościami, które mogły przysługiwać w tym czasie jedynie ludziom o białym kolorze skóry. Wolność, przyznana wszystkim czarnoskórym niewolnikom w 1863 r. poprzez Deklarację Niepodległości, w obliczu późniejszej dyskryminacji, segregacji i wykluczenia społecznego, wydawała się jedynie „formalną wolnością”, a sama Deklaracja Niepodległości – nic nieznaczącym, symbolicznym dokumentem.

2. Sytuacji Czarnych² w XX wieku nie zmieniły działania odgórne Rządu Stanów Zjednoczonych. Sami Afroamerykanie musieli wywalczyć prawa, które innym obywatelom przysługiwały z racji samego urodzenia się na terytorium USA. Ich obywatelski zryw przypadł na drugą połowę lat 50. oraz lata 60. XX wieku. Okres ten publicyści, historycy, a także sami uczestnicy ówczesnych wydarzeń określają mianem „trzeciej rewolucji amerykańskiej”, lub też Rewolucji Czarnych. Esencjalną część owej Rewolucji stanowił Ruch na Rzecz Praw

¹ Decyzja Sądu Najwyższego w sprawie Plessy przeciw Fergusonowi usankcjonowała doktrynę „oddzielni, lecz równi” (separate but equal), uznając, że nie jest ona sprzeczna z XIV poprawką do Konstytucji Stanów Zjednoczonych.

² W polskiej literaturze niezmiennie ignorowany jest prawidłowy sposób określania czarnoskórych mieszkańców Ameryki Północnej. Z nieznanych mi powodów, wciąż używa się terminu „Murzyn”. Najlepiej ten problem opisuje Zbigniew M. Kowalewski, gdy podkreśla, że: „(...) piszemy Czarny (Black), a nie Murzyn (Negro), gdyż ten ostatni termin, uznany przez czarną społeczność za obraźliwy i rasistowski, pod jej presją wyszedł z użycia w USA w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, czego polskie mass media uparcie nie chcą przyjąć do wiadomości. W przeciwieństwie do białej piszemy Czarny z dużej litery, gdyż oznacza to przynależność do czarnego narodu, żyjącego w USA, a nazywanego również afroamerykańskim (Afro-American), afrykańsko-amerykańskim (African American) i nowoafrykańskim (New African)” – por. Z. M. Kowalewski, Rap - między Malcolmem X a subkulturą gangową, e-book, edycja 10. 02. 2008, str. 6.

Obywatelskich, którego celem było uzyskanie (a właściwie – odzyskanie) swobód obywatelskich dla Afroamerykanów.

3. Ruch na Rzecz Praw Obywatelskich, jak każdy inny ruch, musiał mieć swój początek. W tym jednak przypadku trudno jest wskazać na tylko jedno wydarzenie, które uwarunkowało jego powstanie – należy moim zdaniem przytoczyć aż trzy. Trzy „iskry”, które stały się katalizatorami ogólnonarodowego ruchu społecznego, a w ciągu dwóch dziesięcioleci uczestniczyły w nich miliony Amerykanów. [...]

4. Możemy obecnie przejść do trzech wydarzeń, które zapoczątkowały ogólnonarodowy ruch społeczny mający na celu uzyskanie przez Afroamerykanów praw obywatelskich oraz zniesienie rasistowskich i dyskryminujących Czarnych praw. Wydarzenia te mają miejsce w latach 1954 – 1955 i dotyczą trzech różnych aspektów życia Afroamerykanów, w których byli oni od lat upośledzeni w stosunku do białych i dyskryminowani przez białe społeczeństwo.

5. Pierwszą z tytułowych „iskier”, było zaskarżenie zasad, na których opierało się segregacyjne szkolnictwo na Południu, zorganizowane głównie przez Narodowe Stowarzyszenie na Rzecz Postępu Ludzi Kolorowych. Organizacja ta już na kilka lat przed omawianym procesem zaczęła zbierać dokumenty i akta ze spraw dotyczących nierówności segregowanych szkół, by móc uderzyć w cały system edukacji oparty na pełnej segregacji czarnoskórych dzieci od ich białych rówieśników. Sprawa ta znana jako „Brown przeciw zarządowi szkół w Topeka” została rozstrzygnięta 17. maja 1954 r., gdy swą decyzję wydał Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych.

6. W wyroku tym musiano odnieść się do orzeczenia z 1896 r. w sprawie Plessy przeciw Fergusonowi, sankcjonującego segregacyjną doktrynę „oddzielni, lecz równi” (separate but equal), która stała się podstawą budowy całego systemu rozdzielającego rasy. Sąd Najwyższy uznał segregację w szkołach za niezgodną z konstytucją, obalając w ten sposób obowiązującą do tej pory decyzję sprzed ponad 50 lat. Sędzia przewodniczący stwierdził w uzasadnieniu m.in., że czarnoskóre dzieci, uczęszczające do segregowanych szkół są pozbawione równych szans, które gwarantuje im XIV poprawka do konstytucji. Zgodnie z wyrokiem nie tylko uznano segregację w szkołach za niezgodną z konstytucją, ale także nakazano rozpoczęcie procesu desegregacji szkolnictwa na terenie całych Stanów Zjednoczonych.

7. Wydarzenie to stało się symbolicznym początkiem legalistycznego aspektu Rewolucji Czarnych, na który złożyły się zmiany w ustawodawstwie zarówno federalnym jak i stanowym, wywalczone przez Afroamerykanów w przeciągu lat 1954–1968. Przełomowość sprawy Brown przeciw zarządowi szkół w Topeka polega przede wszystkim na tym, iż było to pierwsze zwycięstwo Afroamerykanów walczących o równe prawa na skalę całego kraju. Niezwykle istotne było również to, iż wyrok Sądu Najwyższego uruchomił prawdziwą lawinę działań prawnych na rzecz zniesienia segregacji (...).

8. Drugą „iskrą” stała się sprawa, o – wydawałoby się – dużo mniej znaczącym charakterze, która mimo to uzyskała ogromny rozgłos w całych Stanach Zjednoczonych. W miasteczku Money w stanie Missisipi, 28. sierpnia 1955 r., zamordowany został młody chłopiec – Emmett Till. Padł ofiarą dwóch białych mężczyzn z tego jedynie powodu, iż po kupieniu słodyczy w sklepie, odezwał się do białej dziewczynki. Emmett Till nie wychował się na Południu i nie był obeznany z niepisanymi „prawami i obowiązkami” Afroamerykanów, które dotyczyły także stosunków (a właściwie ich braku) z białymi kobietami. Pochodził z Chicago, z północnego stanu Illinois i w tamtym mieście miał białych przyjaciół. W Money, a i na całym Południu, rzeczywistość kształtowała się jednak inaczej i jego zachowanie łamało podstawowe zasady interakcji między rasami, musiało więc zostać przez lokalną społeczność białych przykładowo ukarane.

9. Sprawców morderstwa złapano następnego dnia po zabójstwie i postawiono przed sądem. W tydzień po tym wydarzeniu zdjęcia martwego Emmetta Tilla obiegły całą Amerykę opublikowane w magazynie „Jet”. 23 września, niecały miesiąc po dokonaniu tego okrutnego zabójstwa, obaj oskarżeni zostali oczyszczeni z zarzutów przez białą ławę przysięgłych (mimo że wcześniej przyznali się do zarzucanych im czynów. Wyrok ławy przysięgłych opierał się na argumentacji, iż prokuratorowi nie udało się udowodnić, że prezentowane ciało należy do Emmetta Tilla. A skoro nie zostało to udowodnione, to nie można mówić o popełnieniu morderstwa). Wyrok ten zbulwersował Afroamerykanów w całym kraju, szczególnie jednak na Północy, jako że ofiarą rasistowskiego systemu padł mieszkaniec Chicago. W pogrzebie chłopca uczestniczyło ponad 50 tysięcy Czarnych. Sprawa Emmetta Tilla zjednoczyła Afroamerykanów w całej Ameryce, gdyż ukazała, jak bardzo niebezpieczne dla wszystkich czarnoskórych Amerykanów mogą być praktyki stosowane na Południu. Matka Emmetta – Mamie Till – w jednej z wypowiedzi podkreśliła znaczenie, jakie miała ta sprawa dla zwiększenia poczucia wspólnoty wśród Afroamerykanów: „Dwa miesiące temu miałam dobre mieszkanie w Chicago. Miałam dobrą pracę. Miałam syna. Gdy coś (złego – przyp. J.J.) działo się z Murzynami³ na Południu mówiłam, że to ich sprawa, nie moja. Teraz wiem, jak bardzo się myliłam. Zamordowanie mego syna ukazało mi, że cokolwiek stanie się komukolwiek z nas (Afroamerykanów – przyp. J.J.), gdziekolwiek na świecie, musi to być sprawą nas wszystkich”.

10. Zdanie Mamie Till zaczęły podzielać miliony czarnoskórych Amerykanów, a sprawa Emmetta Tilla mogła mieć nawet większy wpływ na Czarnych niż decyzja sądu w sprawie Brown przeciwko zarządowi szkół w Topeka. Bezsensowność brutalnego mordu oraz absurdalność wyroku uniewinniającego zabójców wpłynęły na świadomość ogromnej ilości Afroamerykanów i wielu zmotywowały do działania, by taka sytuacja już się nie powtórzyła. Jak się miało okazać, nawet bezprawie może mieć swoje granice i w tym wypadku granicę przekroczyła śmierć niewinnego, czarnoskórego chłopca.

³ Zachowano pisownię oryginalną; poprawna forma: Czarnymi (przyp. red).

11. Pierwszym, ale jednocześnie przełomowym dowodem na twierdzenie, iż zjednoczeni Afroamerykanie byłoby w stanie skutecznie przeciwstawić się aparatowi opresji ze strony białego społeczeństwa, było wydarzenie, które stanowi trzecią i ostatnią z „iskier”, które spowodowały pożar – bojkot autobusów w Montgomery.

12. W dniu 1 grudnia 1955 r., wracając późnym wieczorem z pracy, mieszkanka Montgomery, Rosa Parks, zajęła miejsce, jak określały to rasistowskie przepisy, z tyłu autobusu. Gdy po przejechaniu przez autobus kilku przystanków wypełnione zostały wszystkie miejsca przeznaczone dla białych, kierowca nakazał Rosie Parks ustąpić miejsca białemu pasażerowi, co jednak spotkało się z odmową z jej strony. W rezultacie wezwana została policja, a kobieta została aresztowana. Obyło się bez protestów ze strony reszty czarnoskórych pasażerów. Nie doszło także do żadnych starć z policją, czy też wybuchów przemocy. Cały incydent wydawał się być nic nieznaczącym, kolejnym przejawem praw panujących na Południu USA. Jednakże jeszcze w nocy 1 grudnia podjęto decyzję o rozpoczęciu bojkotu autobusów, który miał trwać aż 381 dni i zakończyć się zniesieniem segregacji w autobusach Montgomery. Ów bojkot był też wydarzeniem, w którym po raz pierwszy czołową rolę odegrał Martin Luther King – dwudziestopięcioletni, nieznany jeszcze wtedy pastor. Pastor, który niecałe dziesięć lat później miał zostać uhonorowany pokojową Nagrodą Nobla za swoje działania w sprawie pokojowego uzyskania praw obywatelskich przez Afroamerykanów.

13. Podczas tej trwającej ponad rok akcji protestacyjnej ukształtowała się także pewna forma walki o prawa obywatelskie, określana mianem biernego oporu, która była stosowana w całych Stanach Zjednoczonych przez kolejne kilkanaście lat. Poza tym „od czasów zajść w Montgomery datuje się rozwój masowych form walki”. W akcjach protestacyjnych w Montgomery udział wzięło 50 tysięcy Afroamerykanów. Liczba ta stanowiła wtedy około 99% wszystkich czarnoskórych mieszkańców miasta, co stanowiło dowód, iż Afroamerykanie potrafią się zjednoczyć w walce z dyskryminacją i wygrać tę batalię.

14. Zachowanie Rosy Parks i bojkot autobusów w Montgomery znacznie częściej uznawane są za symboliczną datę rozpoczęcia Rewolucji Czarnych, ze względu na swój bezpośredni związek z masowymi demonstracjami, które właśnie w Montgomery po raz pierwszy miały miejsce. Jednakże wszystkie przedstawione przeze mnie wydarzenia są ze sobą ściśle powiązane i ukazują wieloaspektowość samej „trzeciej rewolucji amerykańskiej”. Decyzja Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych z 1954 r. ukazała, że Afroamerykanie są w stanie udowodnić bezprawność rasistowskich przepisów i uzyskać ich delegalizację. Morderstwo Emmetta Tilla ukazało brutalne zagrożenie usankcjonowanego prawnie rasizmu, oraz stało się symbolem wagi, jakie ma natychmiastowa, ogólnonarodowa walka z dyskryminacją Afroamerykanów. Walka, którą muszą przeprowadzić sami Afroamerykanie, nie tylko ci mieszkający na Południu. Zaś bojkot autobusów w Montgomery stał się żywym dowodem na możliwość uzyskania praw, o które Czarni zaczęli walczyć własnymi siłami.

15. Każde z tych trzech wydarzeń na swój sposób zapoczątkowało Rewolucję Czarnych, dlatego wszystkie trzy mogą być moim zdaniem określane mianem „iskier”, które spowodowały pożar – zintensyfikowane, ogólnonarodowe działania mające na celu walkę z dyskryminacją rasową. Ten wielowymiarowy proces nie ustawał przez ponad dekadę i obejmował m.in. legalne i nielegalne akcje protestacyjne, akcje rejestracji czarnoskórych wyborców, działania mające wywrzeć presję legislacyjną na szczeblu stanowym i federalnym, zakładanie przez Czarnych partii politycznych oraz organizacji wspierających rozwój społeczności Afroamerykanów, zwiększoną aktywność religijnych organizacji skupiających czarnoskórych Amerykanów (w tym np. Nation of Islam) i wiele innych. Ów rewolucyjny „pożar” nie został ugaszony, dopóki nie zostały uchwalone tzw. ustawy o prawach obywatelskich z lat 1964 i 1968, i Afroamerykanie nie wygrali wojny z systemem prawnej segregacji i dyskryminacji rasowej. Wojny, która zakończyła erę usankcjonowanego prawnie rasizmu w Stanach Zjednoczonych, ale nie zlikwidowała rasizmu i dyskryminacji rasowej w amerykańskim społeczeństwie, co dobitnie potwierdzają niezliczone przykłady od niesławnego pobicia Rodney’a Kinga przez policjantów z Los Angeles (później uniewinnionych przez, w większości białą, ławę przysięgłych pomimo, iż całe zajście zostało zarejestrowane na wideo), poprzez stereotypowe, dwuwymiarowe obrazowanie Czarnych w amerykańskich filmach, aż po zamieszki w dzielnicy Watts w Los Angeles z 1992 r. Pytanie o metodę rozwiązania tego palącego problemu od lat pozostaje bez satysfakcjonującej odpowiedzi. [...]

Źródło: Julian Jeliński, „Iskry, które spowodowały pożar. Trzy wydarzenia, które zapoczątkowały Ruch na Rzecz Praw Obywatelskich w Stanach Zjednoczonych”, <http://wroc.academia.edu/JulianJeliński/Papers>.

